

HEGEDÜS LAJOS

„ESZKÖZFONETIKAI VIZSGÁLATOK A MAGYAR NYELVJÁRÁSOK ÉS A KÖZNYELV KÖRÉBŐL” CÍMŰ KANDIDÁTUSI DISSZERTÁCIÓJÁNAK VITÁJA

A Tudományos Minősítő Bizottság 1955. március 23-án tartotta Hegedüs Lajos „Eszközfonetikai vizsgálatok a magyar nyelvjárások és a köznyelv köréből” című kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. A bíráló bizottság elnöke Bárczi Géza akadémikus volt; a titkári teendőket Papp István, a nyelvészeti tudományok kandidátusa látta el; tagjai voltak a bizottságnak Mészöly Gedeon, a nyelvészeti tudományok doktora, Klemm Imre, a nyelvészeti tudományok kandidátusa és Tompa József, a nyelvészeti tudományok kandidátusa. Opponensek: Benkő Loránd, a nyelvészeti tudományok kandidátusa, Gáldi László, a nyelvészeti tudományok doktora és Laziczius Gyula, a nyelvészeti tudományok kandidátusa.

Az elnöki megnyitó után a titkár ismertette Hegedüs Lajos jelölt életrajzát és tudományos munkásságának eddig elért eredményeit.

Ezután Hegedüs Lajos mutatta be értekezésének főbb gondolatait.

Az elnök bejelentette, hogy az eredetileg felkért két opponens, Benkő Loránd és Laziczius Gyula szakvéleménye eltérő volt: az egyik ajánlotta a dolgozatot vitára, a másik nem. Ezért kért fel a TMB egy harmadik opponenst is Gáldi László személyében.

Most került sor Benkő Loránd, Laziczius Gyula és Gáldi László opponensi véleményének előterjesztésére. A távollevő Laziczius Gyula opponensi véleményét a bizottság titkára olvasta fel.

Benkő Loránd kiemelte Hegedüs értekezésének konkrét eredményeit, amelyek gyakorlatilag is értékesek, mert segítséget nyújtanak a nyelvatlasz-munkálatokban, a szép magyar beszéd normájának, valamint a helyesírási központozás szabályainak kidolgozásában. Kifogásolható, hogy 2–3 decibel nyomáskülönbség alapján állapítja meg a diftongus emelkedő vagy eső, illetőleg lebegő jellegét. A kérdés nem ilyen egyszerű. A hangerő két tényezőn: a nyomatékon és a hangzóságon alapul. Azt kell tehát vizsgálni, hogy mennyivel növelte a beszélő a hangelemek hangerejét a kérdéses hang átlagos hangzóságához képest. Hegedüs a rendelkezésére álló eszközökkel csak a teljes hangerőt tudta mérni, ami nem kielégítő a diftongusjelleg meghatározásához. Így Hegedüs a *szuoma* (Pakod) diftongusát lebegőnek jelzi azon az alapon, hogy mind az *u*, mind az *o* elem 22 decibel nyomáserejű. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az *o* körülbelül 6 decibellel hangzósabb az *u*-nál (vö. Fónagy Iván hangzósági méréseit), nyilvánvaló, hogy a diftongus *u*-jára körülbelül 6 decibellel nagyobb nyomatéknak kellett esnie ahhoz, hogy a két elem azonos nyomásértékűvé váljék. A *szuoma* diftongusa tehát nem lebegő, hanem eső. Hasznos lett volna, ha a szerző a diftongus-

vizsgálatokban figyelembe vette volna a kettőshangzó szóbeli, ill. mondatbeli helyzetét. A szó- és mondathangsúly alakulása ugyanis nagymértékben befolyásolja a kettőshangzók hangerőviszonyait. A kétszótagú diftongus tételét legfeljebb ilyen fogalmazásban fogadhatjuk el: bizonyos nyugati diftongusok a két elemük képzése közt bekövetkező nyomásesőkkenés folytán többé-kevésbé közelednek a kétszótagúság felé, bár azt lényegében nem érik el. Jó volna a jövőben részletesebben vizsgálni a nyomaték és az időtartam összefüggéseit is, továbbá a nyomaték és a hangszín szerepének viszonyát a diftongusok, illetőleg általában a hangelemek alakításában. Módszertani tekintetben kifogásolható, hogy a szerző itt-ott elhamarkodottan általánosít. Így az *aq* (*haqnap*) és az *eé* (*eés*) diftongusnak egy-egy szóban való megmérése alapján mondja ki végső következtetését keleti diftongusaink jellegére vonatkozólag. Figyelembe kellene venni azt is, hogy a keleti záródó jellegű diftongusok kifermálásában fontos szerepe van a megfelelő köznyelvi monoftongusok hatásának. A szerző fonetikai jelölései nem adnak tiszta képet az időtartam-típusokról. Külön jellel kellene megjelölni az ultrarövid hangokat. A beszédszünetekről szóló vizsgálatokban több, változatosabb szöveg alapján kellett volna következtetéseit levonnia. A szerző egyébként is túlságosan egységesnek látja a nyelvközösség viselkedését a beszédszünetek alkalmazásában, s nem gondol az egyéni sajátságok tarkító hatására. A köznyelvnek a beszédszünetek viszonylatában a nyelvjárással való szembeállítás sem mondható szerencsésnek. A dolgotat elfogadásra ajánlja.

Laziczius Gyula abból indult ki, hogy a kísérlet fonetikus csak abban az esetben nyújthat segítséget a nyelvészetnek, ha jártas a nyelvészetben, s a maga vizsgáló eszközeit kritikailag tudja szemlélni. Ezeknek a feltételeknek egyikét sem találja meg Hegedüsben, aki több műszót (beszédhelyzet, emfatum, variáns) nem a nyelvészetben megszokott értelemben használ. A „realizáció” szó viszont a fonológia kezdeti korából való. A beszédszünetek vizsgálatában mindjárt a kiindulópont helytelen. A szünetek ugyanis nem mindig a gondolatok és értelmi egységek elkülönítői — mint Hegedüs véli —, hanem sokszor éppen kettészakítják az értelmi egységeket. Indokolatlan az is, hogy a rövid és hosszú szünetek határát a méréseknél 75 φ -ben állapította meg a szerző. A mért anyag kicsi. Így merő általánosítás az a megállapítás, hogy a spontán beszélő kisebb szünetekkel tagolja mondani-valóját, mint a felolvasó. Alaptalan az a feltevés is, hogy a beszédszünetek tekintetében más volt a helyzet a múltban, mint ma. A diftongus kétszótagúságára vonatkozó megállapítás új és egészen elhibázott. Akikre Hegedüs hivatkozik, azok a szerzők igazában nem szólnak a diftongus kétszótagúságáról. De saját regisztrátumai is ellentmondanak ennek a tételnek. Kétszótagú diftongusnak minősít olyat is, amely az ábrán egészen kicsi bevölgyelést mutat (*széna*). Viszont nagy bevölgyelés látható egy-egy hangsor ábráján ott, ahol nincs is diftongus (a *zásztatyo* első szótagjában). A *szép* szó felvételében pedig sokkal több a bevölgyelés, mint a szótagok száma. Mindez azt mutatja, hogy vagy a regisztrátumokkal, vagy azok értelmezésével van baj. Aztán az állítólagos kétszótagú diftongust el kellett volna határolni a hiatus néven ismert jelenségtől. A hangok időtartamával, a hanglejtéssel és a különféle artikulációs sajátságokkal foglalkozó kisebb fejezetek csak általánosságokban mozognak. A dolgotatban nem egy sajtóhiba, szövegezési pongyolaság található. Mindezek alapján az értekezést még a vita alapjául sem fogadja el.

G á l d i L á s z l ó megállapította, hogy Hegedüsnek a nyelvatlasz-felvételekkel párhuzamosan folyó kísérleti fonetikai vizsgálatai szerencsés kezdeményezést jelentenek. Módszertani szempontból azonban kifogásolható, hogy nem ad számot az adatközlők személyi adatairól. Aztán a nyelvatlaszkérdésekre kapott elszigetelt feleleteket nem határolta el a szövegösszefüggésből kiragadott példaktól. Az anyag maga egyes pontokon sovány és elégtelen következtetések levonására. A beszélő érzelmi állapotáról sem tudunk meg semmit: ilyen körülmények közt az „emfatikus” szó gyakori használata nem indokolt. A felvetett kérdések általános nyelvészeti háttérét alaposabban meg kellett volna vizsgálni. Ilyen például a szótag problémája. Menzerathnak a diftongusra vonatkozó kutatásait Hegedüs csupán említi, de nem használja fel. Meglepő, hogy Essen fonetikájából a szótagfogalomtól elvonatkoztatott diftongusmeghatározást idézi, de nem mondja meg, hogy egyébként Essen elfogadja a diftongus egyszótagúságának tételét. Érdemes lett volna Scserba diftongusrendszerére is kitérni. Képek és szöveg közt nincs meg mindig a kellő összhangolás. Aztán községenként más-más szavak kerülnek elének, s így nincs alkalmunk az összehasonlításra. Nem egy esetben átírási és közlési ingadozások zavarják az olvasót. Hasznos lett volna, ha a diftongusmérésekkel párhuzamosan az egyszerű hangokra vonatkozó méréseket és elemzéseket is végzett volna a szerző az időtartam területén. A beszédszünetek vizsgálatában érdemes volna figyelembe venni Essen funkcionális felosztását. Hegedüs túlbecsüli az interpunkció kapcsolatát a beszédszünetekkel, pedig saját szövegeiben is számos példát lehet találni arra, hogy az élőbeszédnek szünetek segítségével történő gazdag árnyalását semmiféle interpunkció nem tükrözi eléggé. Hegedüs szünetmérései használhatóbbak volnának, ha tájékoztatna a közlő általános beszédtempójáról is. A szünetek egyébként sem egyenműek, hanem — az előadás funkcionális elemei lévén — az előadó pillanatnyi szándékához idomulnak. Már csak ezért sem lehet a rövid és hosszú szünetek kettősségére leegyszerűsíteni a kérdést. Jó lett volna kitérni a magyar vers kísérleti fonetikai elemzésére is. Itt alapul lehetne venni G. Lotenak a francia alexandrinnal kapcsolatban végzett alapvető vizsgálatait. Az értekezést elfogadásra ajánlja.

Ezután H e g e d ü s L a j o s jelölt adta elő a három opponensi véleményre készített válaszát.

Benkő Lorándnak adott válaszában utalt arra, hogy a hangnyomásnak és a hangmagasságnak kölcsönös viszonyát még nem tanulmányozták eléggé. Arról sincsenek megbízható adataink, hogy a különböző hangszínezeti típusok azonos nyomásérték mellett hogyan tükröződnek érzékelésünkben. A hangzósság meghatározása igen nehéz és kétesértékű. Otto von Essen és Fónagy Iván hangzóssági sorozata például nagy eltéréseket mutat egymástól. Az empirikusan felvett 3 decibelnyi sáv különben megfelel Essen adatainak. A nyomatókat nemcsak füllel tudjuk érzékelni, hanem mérni is tudjuk. Sokkal nehezebb meghatározni azt a komplex érzékelési benyomást, amit hangsúlynak szoktunk nevezni. A hangsúlyban ugyanis a nyomatóék mellett melodikus, tartamtényező és izomfeszültségi mozzanatok is szerepet játszanak. A hangzóssági átlagok alapján nem lehet pontosan meghatározni a diftongusok nyomatóéktöbbletét, minthogy magasabb zenei hangon ejtett magánhangzó képzéséhez sokkal kisebb nyomás elegendő azonos nyomatóék érzékeltetése céljából, mint mélyen ejtettéhez. Fónagy Iván hangzóssági értékei különben sem vehetők normának nyelvjárási egybevetésekhez. Az viszont két-

ségtelen, hogy a kettőshangzók hangerőviszonyait nagymértékben befolyásolja az illető szónak a mondatfelépítésben való helye. Hogy a diftongusnak nem az egyszótagúság a döntő jegye, hanem a kettős vokáliskapcsolat egyfonéma-értékűsége, arra a jelöltet elektro-akusztikai elemzései vezették. Egyébként Forchhammer is közölt hasonló megfigyeléseket. A nyomaték és időtartam összefüggéseit nagyobb anyag alapján lehet majd megnyugtató módon tisztázni. Viszont a nyomaték és a hangszín összefüggéseinek vizsgálatához hangspektrográfot kell előbb beszerezni. A szerzőnek egyébként szándékában van diftonguselemzéseit a kutatásába eddig be nem vont nyelvjárási pontokra is kiterjeszteni. A hosszúpályi elemzések során csupán arról van szó, hogy hangfelvételeiből kiragadott egy-egy példát a szemléltetésre — anélkül, hogy következtetést vont volna le ezekből. Fontos új szempontot lát abban, amit Benkő a köznyelvi monofongusnak a nyelvjárási diftongusra tett hatásáról mondott. Hogy hány század másodpercenyi időtartam tekinthető ultrarövidnek, rövidnek vagy hosszúnak, azt nem lehet szabatosan meghatározni. A beszédszünetelemzések bonyolultak, sok munkát és időt igényelnek: ezt a körülményt is figyelembe kell venni, ha a szöveg nagyságáról ítéletet mondunk. Aztán tény, hogy ezen a területen nagyobb anyagot eddig senki sem adott a szakirodalomban. Amikor nyelvjárási és köznyelvi beszélők nyelvi nyilatkozatait tette vizsgálat tárgyává a beszédszünetek tekintetében, ezzel korántsem volt célja valami rosszértelmű szembeállítás a köznyelvnek a nyelvjárással.

Lazicius Gyula terminológiai természetű kifogásaival szemben megállapította a jelölt, hogy a „beszédhelyzet”, a „variáns” meg a „realizáció” szót más fonetikusok, illetőleg fonológusok is használják hasonló értelemben, mint ahogy ő használta disszertációjában. Igaz, az utóbbi kifejezést egyesek hibáztatják. A beszédszünetek megítélésében a szubjektív benyomás a döntő. A szünettípusok finomárnyalatú felosztásához igen sok megfigyelő szubjektív ítélete és igen sokrétű elemzett anyag szükséges. Lazicius kevésnek találja a disszertáció idevágó anyagát, holott ez az eddig közölt legnagyobb anyag ezen a téren. Aztán az is meggondolkoztató, hogy Lazicius a maga „Fonetiká”-jában egyetlenegy mondatot sem ír a beszédszünetekről. Történetileg semmiképpen sem hihető az a mozdulatlanúság a beszédszünetformák tekintetében, amelyet Lazicius feltételez. Az egyszerűbb gondolatokat egyre bonyolultabbak váltották fel a fejlődés folyamán, s a finomabb árnyalatok kifejezésére a beszélők újabb és újabb hangmagassági, hanglejtési és hangerősségi formákat meg szünetféleségeket alkalmaztak. Ami a diftongusokat illeti, a hangnyomásfelvételeknek egy része kétségtelenül arról tanúskodik, hogy vannak olyan kétvokálisú, diftongusnak nevezett hangkapcsolatok, amelyek közt zöngeredukció keletkezik. Igaz, hogy a *szíéna* szó hangnyomás-görbéjén kicsi a két vokáliselem közt látható bevölgyelés, de az automatikus hangmagasságjelzővel készült felvételek azt mutatják, hogy a két vokáliselem közt még tetemes nagyságú melódiaminimum is felfedezhető. Márpedig érzékelésünkre éppen a hangnyomásnak + melódiának a jellegzetes menete hat döntő módon. A *zásztatuoba* hangsor első szótagjában valóban nagyobb a bevölgyelés, mint az ábra diftongusánál. Lazicius azonban figyelmen kívül hagyta, hogy a *z + á* kapcsolat nem vokáliskapcsolat, hanem egy mássalhangzó + magánhangzó kapcsolata, ami kivülesett a jelölt jelenlegi vizsgálati körén. A *szíénp* szó hangnyomásában is sok a bevölgyelés, itt azonban az érzelmi aláfestés jut kifejezésre a hangnyomás hullámlásában. Az érzelmmel való színezés

hullámozó menetéről maga Laziczius is szól „Fonetiká”-jában — agyonhallgatva a jelöltnek erre vonatkozó régebbi vizsgálatait. Különben már az affrikáta-vitában kifejezést adott Laziczius annak, mennyire lebecsüli a jelölt kísérleti fonetikai munkásságát. Külföldi szakemberek ugyanakkor elismeréssel nyilatkoztak erről a munkásságról és eredményeiről. Laziczius fő fegyvere a gúny és a fölényeskedés. Pedig ha a tudományok történetében egy-egy új módszert és annak eredményeit ilyen határozottan, fölényesen és könnyen elvetettek volna minden további vizsgálat nélkül, akkor a különböző tudományágak és kutatási módszereik nem ott állnának, ahol ma állnak. A gúny és élcelődés alkalmasint igen hatásos lehet, a tudomány fejlődését azonban sohasem ez, hanem a valóság tényeinek objektív megismerése vitte előbbre.

Gáldi Lászlónak adott válaszában a jelölt emlékeztetett arra, hogy a közlők személyi adatait ő is figyelembe vette más munkáiban. Jelen disszertációjában azonban más volt a cél: a kísérleti fonetika néhány új módszerének bemutatása. Értekezésében mindenütt jelezte, izolált szó-e a diftongust tartalmazó adat, vagy pedig megadta a teljes mondatot, ahonnan az illető szót kiemelte. Persze, áttekinthetőbbé tenné az anyagot, ha ezt a kétféle kategóriát külön is csoportosította volna. Az őriszentpéteri anyag valóban sovány, de a szerző nem is vont le belőle általános következtetést az *uo* diftongussal kapcsolatban. Az „emfatikus” szót a jelölt mindössze 8 esetben használta 148 hangnyomásfelvétel leírása közben, s igyekezett a közvetlen beszédhelyzetről is tájékoztatást nyújtani. Ez az eljárás nem nevezhető visszaélésnek a szó használatával. Menzerath még nem tudta megvizsgálni a diftongusok nyomatékát és melódiaviszonyait, minthogy megfelelő mérőeszköz nem állt rendelkezésére. Érthető tehát, hogy a jelölt nem támaszkodhatott Menzerath és más szerzők tapasztalataira ezen a téren. Ebben kijelentései meggyőzőnek afelől, hogy ő valóban a fonológiai szempontot tartotta lényegesnek a diftongus meghatározásában, a fonetikai szempontú vizsgálatot ellenben másodlagosnak tekintette. A szótagkérdést a jelöltnek nem volt célja disszertációja keretében kifejteni. A kérdés szakirodalmát mindamellett ismeri. Ismeri Scserba diftongusrendszerzését is, de nem látja, hogyan lehetne ezt a rendszerézést kapcsolni a magyar nyelvjárások diftongusaihoz. Fontos, hogy a diftongusok tartamértékeit ugyanazon beszélők monoftongusainak időtartamával hasonlítsuk össze. Ilyen méréseket másutt már végzett is a jelölt, de minden hangfelvételnél a munka hosszadalmassága miatt ezt eddig nem tudta megtenni. Ebben fonetikájának a szünetformákról szóló felosztását azért nem idézhette, mert az a saját tanulmányának lezárása után készült el. Nem becsüli túl az interpunkció kapcsolatát a beszédszünetekkel; hiszen rámutatott értekezésében olyan esetekre, amikor a szövegben nincs interpunkció, az élő beszédben azonban van, vagy megfordítva. Kétségtelen, hogy a szünetmérésekben a közlők beszédtempóját figyelembe kell venni. Az is vitán felül áll, hogy a rövid és hosszú megkülönböztetés csupán praktikus lejegyzésekben tartható elegendőnek. Ami a verstani kérdések kísérleti fonetikai vizsgálatát illeti, a jelöltnek ezen a téren már vannak vizsgálatai és közlései. Most Gáldi bátorítása alapján ezeket a vizsgálatokat tovább fogja folytatni.

A közönség köréből mindössze D e m e L á s z l ó kandidátus jelentkezett hozzászólásra. Laziczius véleményéhez hasonlóan neki is vannak aggályai az értekezés egyes eredményeivel kapcsolatban. A mérések értékelésében és a tanulságok levonásában jelentkező szubjektív elem érthető ugyan ilyenfajta újszerű vizsgálatok esetén, azonban ezt a további munka során

fokozatosan ki lehet és ki is kell küszöbölni. Hegedüs Lajos például az *uo* kapcsolatban ± 3 decibeles tűrést vesz fel: akár felfelé, akár lefelé mutatkozik meg a 3 decibel különbség, mindenképpen lebegőnek veszi a kapcsolatot. Pedig a diftongusmérésekben az egyes hangoknak saját erejét is figyelembe kell venni. Érdemes volna véleménye szerint dallamesúcsos vizsgálatokat is végezni a diftongus jellegének meghatározásában. Az, hogy a kérdő mondatban (*Hoztatok drótot?*) a diftongusnak melyik tagján van a dallamesúcs (*druótot* vagy *druótot*), feltétlenül megmutatja, melyik a diftongus magja, magánhangzós eleme. Nem tud azonban egyetérteni a hozzászóló Laziczius bírálatának több pontjával és egyáltalában a bírálat különös módjával. Közeljár a nominalizmushoz, mikor Laziczius egy-egy műszót (pl. „realizáció”) a korábbi definíciójuk miatt üldöz, s nem gondol arra, hogy a régi szakkifejezéshez új definíciót is lehet fűzni. S ha valaki nem úgy használja a műszót, ahogy eddig használták, abból még korántsem lehet azt a következtetést levonni, hogy nem ért a nyelvtudományhoz. Aztán Laziczius véleményéből valami olyan felfogás olvasható ki, hogy csak lezárt és végleg megoldott vizsgálatoknak van tudományos értékük. Ezzel szemben természetes, hogy amikor új típusú vizsgálatokat kezd valaki, azok a vizsgálatok nem zárulhatnak le rögtön, s a szűkebb anyag alapján végzett méréseknek és következtetéseknek is megvan a maguk jelentősége a tudományban.

H e g e d ü s L a j o s elismerte válaszában, hogy a szubjektív elemek bizonyos mértékben kiküszöbölendők. Másrészt azonban az objektív mérés eredményeit mindig a szubjektív érzékelés eredményeivel kell összevetni. Természetesen a kutató nem támaszkodhatik csupán a maga egyéni érzékelésére, hanem a nyelvközösség átlagérzékelési formáját kell megtalálni. Így van ez nemcsak a diftongusvizsgálatokban, hanem a hangszín-érzékelésben és más hangtulajdonságok érzékelésében is. Igen hasznosnak tartja és későbbi vizsgálataiban értékesíteni is fogja Demének az intonáció szerepéről elmondott véleményét. A melodikus kulminációs pontok valóban értékes felvilágosítást nyújthatnak a kulminációba eső diftongus elemeinek egymáshoz való viszonyáról.

Az elnök kérdésére B e n k ő L o r á n d opponens kijelentette, hogy a jelölt választ elfogadja. G á l d i L á s z l ó opponens bizonyos fenntartásokkal szintén elfogadta a választ. Megjegyzései a következők. Hegedüs a terminológiai vitában (beszédhelyzet, emfatikum, realizáció) rámutathatott volna Laziczius felfogásának tudománytörténeti előzményeire. Ami a „beszédhelyzet” körüli véleménykülönbséget illeti, itt az a fontos, hogy Laziczius a bühleri rendszerben mozog, s nála a situáció a mutatómezővel azonos: ezért tiltakozik annak fonetikai eszközökkel való felvehetősége ellen. Az „emfatikum” terminus használatának kérdésében ott kellett volna megkeresni Laziczius álláspontjának gyökerét, hogy van neki az emfatikumról egy régebbi cikke; márpedig Laziczius szerint csak egyféle terminológia lehetséges, s ha valaki másképpen használja a terminusokat, mint ő, akkor az tudománytalanul jár el. Végül nem lényegtelen az sem, hogy Lazicziusnak a „realizáció” terminusról vallott nézete a Travaux IV. kötetével tart igen mély genealógiai rokonságot. Különbözik ő — Gáldi — is használja a „realizáció” szót metrikai kérdésekben. Ami a szünetméréseket illeti, ismételten felhívja Hegedüs figyelmét Lote szünetméréseinek jelentőségére. Azzal kapcsolatban pedig, hogy a múltból is meg fogunk tudni valamit a szünetekről, utal arra, hogy voltak olyan zenei törekvések, amelyek a nyelvi hanglejtés saját-

ságait próbálták zenei eszközökkel kifejezni. Nem tud viszont egyetérteni Hegedűsnek azzal a kijelentésével, hogy „régén” a formák egyszerűbbek voltak, és a nyelvfejlődés folyamán váltak bonyolultabbakká. Ilyen sommás fogalmazással nem lehet ezt a kérdést elintézni. Szóba kerültek a vita folyamán az olasz nyelv ingadozó diftongusai. Ehhez további adalékokat említ. Az olasz verstanban „sineresi-dieresi” néven ismeretes az a jelenség, hogy a költő ugyanazt az egymás mellett levő két magánhangzót funkcionális okokból vagy egy szótagba vonja, vagy nem. Dantéra vonatkozólag vannak e téren kiváló részletkutatások. A franciában Vendryès (Phonologie du Langage Poétique) szól a *suave* szónak ingadozó ejtésmódjáról. Persze, tudni kell, hogy itt nem önkényről van szó: a költői mondanivaló szempontjából adott helyzetben csak az egyik realizáció fogadható el.

A mindvégig magas színvonalú vita ezzel lezárult. A bizottság határozathozatalra vonult vissza. Szünet után B á r c z i G é z a elnök kihirdette a bizottság határozatát: egyhangúlag javasolja a kandidátusi fokozat odaítélését Hegedűs Lajosnak. A határozat megállapítja, hogy Hegedűs Lajos disszertációja értékes kezdeményezés a kísérleti fonetikanak nyelvjárási és köznyelvi problémák megoldására való felhasználása szempontjából. A munka ugyan éppen újszerűsége miatt nem hozhatott mindenütt szilárd eredményeket, és több megállapítása nem minden szakember számára megnyugtató, azonban egyrészt gyümölcsöző indítás, másrészt mind a probléma-kitűzés, mind a még egyébként csiszolható eljárás, mind pedig a becses következtetések, eredmények jelentékeny száma a disszertációt értékes tudományos munkává avatja, és Hegedűs gazdag eddigi munkásságával együtt — de anélkül is — szerzőjét a kandidátusi fokozatra méltóvá teszi.

A vitát összefoglalta:

Papp István,

a bizottság titkára

